

Nr 365.

Av herr **Gabrielsson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten.*

I fråga om åtgärderna mot ungdomsarbetslösheten har herr statsrådet och chefen för socialdepartementet i anförande till Kungl. Maj:ts proposition nr 265 i ämnet förklarar sig icke kunna tillstyrka, att arbetslös ungdom beredes sysselsättning inom jordbruket. I vad förslaget härom avser lantbruk med anställda lönearbetare syntes det departementschefen vara förbundet med så avsevärda risker ur synpunkten av arbetslösheten i det hela, att utvägen redan av denna anledning måste avvisas såsom olämplig. Och jämväl beträffande de egentliga småbruken mötte enligt socialministerns mening starka praktiska betänkligheter.

Gent emot detta ståndpunktstagande till ifrågavarande hjälpform för den arbetslösa ungdomen vill jag till en början erinra därom att de jordbrukssakkunniga myndigheterna — lantbruksstyrelsen och statens egnahemsstyrelse — ansett sig kunna tillstyrka densamma. Vidare har bl. a. länsstyrelsen i Norrbottens län på det livligaste förordat, att även denna hjälpform måtte upptagas i blivande system av åtgärder till ungdomsarbetslöshetens lindrande. Då jag härmed velat föreslå en utbyggnad av hjälpverksamheten för de unga arbetslösa, har jag föranletts därtill i anslutning till egnahemsstyrelsens förslag i ämnet. Såsom ledamot av nämnda styrelse har jag nämligen haft tillfälle ingående överväga hithörande spörsmål enligt synpunkter, som framförts i dess yttrande. Det må därför tillåtas mig att här åberopa, vad egnahemsstyrelsen anfört i frågan.

Enligt uppgifter i den utredning, som åberopas av statsrådet, uppgick hela antalet arbetslösa i riket den 1 december 1933 till 170,203, fördelat med 59,156 i städerna och 111,047 på landsbygden. Arbetslöshetens omfattning inom olika åldersklasser belystes därav att procenten arbetslösa av manliga löntagare i motsvarande ålder utgjorde

för åldersgruppen	16—20 år	14.3
»	»	21—25 » 16.9
»	»	26—30 » 15.1
»	»	31—40 » 12.4
»	»	41—50 » 11.9
»	»	51—60 » 11.6

Beträffande ungdomsarbetslösheten uppmärksammades, att antalet hjälpökande arbetslösa i åldern 16—25 år uppgick till 57,412, varav 17,125 i städerna och 40,287 på landsbygden. De sakkunniga, som verkställt ifrågavarande utredning, framhölle, att den faktiska arbetslösheten bland de unga utan

tvivel vore betydligt större än de anmäldas antal. Uttryckt i procent av hela antalet arbetslösa visade arbetslösheten bland ungdomen följande utbredning:

För åldersgrupp	I städer	Å landsbygd	I hela riket
16—17 år	1.5	3.3	2.7
18—20 »	7.8	11.8	10.4
21—25 »	19.6	21.2	20.7
Summa 16—25 år	28.9	36.8	33.8

Vad särskilt beträffade landsbygden, vars ungdomsarbetslöshet vore större än städernas, syntes arbetslösheten i de egentliga jordbrukskommunerna vara lägre än i industrikommuner och i blandade industri- och jordbrukskommuner. Anmärkas kunde, att Stockholms stad uppvisade påfallande liten arbetslöshet bland ungdomen.

I fråga om den framtida utvecklingen ansåge sig egnahemsstyrelsen böra räkna med att under de närmaste åren en betydande ungdomsarbetslöshet komme att förefinnas. Dels torde den manliga arbetsföra befolkningen kunna beräknas årligen tillväxa i antal och dels torde på grund av den pågående mekaniseringen och rationaliseringen en förbättring inom näringslivet icke kunna förväntas i motsvarande grad medföra ökade arbetstillfällen för särskilt de yngre arbetslösa. De sociala vådorna av en omfattande och långvarig ungdomsarbetslöshet syntes med nödvändighet påkalla, att från statsmakternas sida vidtoges varje åtgärd, som vore ägnad att snabbt och varaktigt motverka densamma.

Beträffande formerna för medlen mot arbetslösheten i allmänhet ville egnahemsstyrelsen till en början understryka de sakkunnigas uttalande (sid. 34) därom att en kontant understödsverksamhet borde begränsas till minsta möjliga omfattning för alla grupper arbetslösa och att den i varje fall principiellt icke alls borde förekomma för ungdomen. Frågan om att bereda de unga sysselsättning bleve sålunda det dominerade problemet. Här erbjöde sig enligt vad egnahemsstyrelsen kunnat finna två huvudlinjer, efter vilka samhällsarbetet kunde bedrivas: enligt den ena för att vidtaga anstalter för ungdomens sysselsättning i avvaktan på och såsom förberedelser för blivande arbetstillfällen; och enligt den andra för att bereda de unga sådana arbetsuppgifter, som i sig själva kunde tänkas öppna utkomstmöjligheter. Under framhållande såsom ett ungdomsarbetslöshetens särdrag, att vid sidan av de moraliska vådorna av sysselslösheten bekymren för den framtida försörjningen trädde i förgrunden, uttalade de sakkunniga, att hjälpåtgärderna därför måste mindre inriktas på frågan om försörjning för dagen än på sysselsättning och utbildning. Med berörda utgångspunkt föreslogo de sakkunniga — oberäknat den allmänna hjälpverksamheten mot arbetslösheten, som i betydande utsträckning kommit även ungdomen till del — utvidgning av den hittills bedrivna kursverksamheten och s. k. frivilliga arbetstjänsten samt igångsättande av särskilda reservarbeten för ungdom. Att bereda arbetslösa ynglingar sysselsättning och utbildning genom ifrågasatt deltagande i arbete inom industrien och jordbruket hade de sakkunniga däremot funnit icke vara genomförbart.

Klart vore, att det föreslagna hjälpsystemet vore att föredraga framför en kontantunderstödsverksamhet. Och om ungdomsarbetslösheten kunde förväntas bliva av kort varaktighet, torde föreslagna utbildningsanstalterna, om desamma gäves erforderlig omfattning, få anses vara tillfyllest för ändamålet. Men då ungdomsarbetslösheten, såsom i det föregående framhållits, torde fortfara under överskådlig framtid, syntes förslaget innebära endast ett palliativ. Vid lämnandet av de tillfälligt anordnade utbildningsanstalterna stode de unga alltjämt med tomma händer och i saknad av praktisk yrkesfärdighet utan försörjningsmöjligheter. Egnahemsstyrelsen måste därför understryka nödvändigheten av att samhällsarbetet för ungdomens räddning ur sysslolöshetens ödesdigra verkning, varav de sakkunniga givit en skrämmande bild (sid. 16 ff.), inriktades efter den andra av ovan angivna hjälplinjer. Huvudspörsmålet syntes vara att söka befordra ungdomen till sådan verksamhet inom näringslivet, att den med eget arbete kunde vinna framtida utkomstmöjlighet. Det finge här upprepas, att allvarliga bekymmer för det uppväxande släktet nödvändiggjorde, att alla möjligheter i sist angivna syfte prövades och tillvaratogs för ungdomsarbetslöshetens verkliga avhjälpande.

Näppeligen kunde någon viss näringsgren för närvarande upptaga unga arbetssökande i större utsträckning med utsikt till full försörjning genom lönearbete i vanlig ordning. Det torde härför vara nödvändigt att räkna med statshjälp i någon form. De sakkunniga framhölle, att principiella hinder icke mötte mot att staten lämnade bidrag till en utbildning i form av arbete inom industrien eller jordbruket liksom redan skett inom hantverket (sid. 37). Huruvida de sakkunnigas bedömande av läget inom industrien vore hållbart, vore egnahemsstyrelsen icke i tillfälle att uttala sig om. Vad åter anginge jordbrukets möjligheter i förevarande hänseende ville egnahemsstyrelsen söka här närmare skärskåda desamma.

Till följd av produktionsförhållandena särskilt vid småbruksdrift och trädgårdsdrift torde, oaktat pågående rationaliseringssträvanden, inom jordbruksnäringen i allmänhet den mänskliga arbetskraften även för överskådlig framtid hava en jämförelsevis stor användning. De sakkunniga erinrade (sid. 55) om att vissa försök att tillvarata ifrågavarande arbetsmöjligheter gjorts av organ för den offentliga arbetsförmedlingen med kommunala och enskilda bidrag samt att erfarenheterna därav syntes hava varit goda, oaktat att det rört sig om att utplacera ungdom från en större stad. De meddelade tillika, att det från flera håll framhållits, att icke obetydliga möjligheter skulle förefinnas att på samma sätt bereda sysselsättning och utbildning för arbetslösa ynglingar. Vid sådana förhållanden ville det synas egnahemsstyrelsen som hade de sakkunniga med stöd av berörda erfarenhetsrön bort föreslå fortsättning på den inslagna vägen med statsbidrag till försök i större skala. Emellertid hade de sakkunniga, som dock framhölle, att en utbildning i form av arbete inom respektive yrken måste vara den bästa formen av yrkesutbildning, inför vissa anförda betänkligheter — främst risken att andra arbetare bleve undanträngda genom anställning av arbetslösa — för närvarande icke ansett sig kunna tillråda en anordning av här ifrågavarande slag. De sakkunniga hade sålunda icke väl

funnit en i någon mån beprövad väg, efter vilken ungdomens arbetslöshetsproblem kunde beräknas vinna en fruktbärande lösning, förrän de, trots vunna goda rön, på grund av befarade risker och andra därmed förbundna svårigheter toge avstånd från statsåtgärder i samma riktning.

Egnahemsstyrelsen kunde icke underlåta den erinran, att nyssberörda i och för sig betydelsefulla risk att förutvarande arbetare kunde bli entledigade genom en dylik hjälpverksamhet uppenbarligen kunde ifrågakomma allenast vid jordbruk, som redan anlita lönearbetare. Men även om antydda farhågor i vissa fall kunde anses befogade, torde de hava blivit överdrivna, då de tillmättes annan avgörande vikt än att verksamheten givetvis borde kunna avbrytas, så snart ny erfarenhet gäve anledning därtill. För övrigt torde det finnas möjlighet att i regel förebygga befarade menliga följder genom nödiga föreskrifter efter undersökningar vid varje uppkommande fall av arbetslösas utplacering. Det torde förvisso vara så att den lejda arbetskraften merendels vore den minsta möjliga i förhållande till det förefintliga behovet därav och att därför omfattande önskvärda och nödiga förbättringsarbeten icke kunde komma till stånd. Att såsom de sakkunniga ifrågasatt begränsa de ungas arbete till dylika särskilda arbetsuppgifter kunde naturligen icke tillrådas, eftersom syftet med anställningen just vore att bibringa en allsidig insikt i det praktiska arbetet på ett jordbruk. Till undvikande av missbruk av de ungas anställning torde främst tillses, att jordbrukare med sociala intressen anlätades. I förevarande bekymmersamma angelägenhet i avseende å den uppväxande ungdomens omhändertagande borde alla goda krafter få samverka.

Inför hjälpverksamhetens begränsning till jordbruk utan lönearbetare hade de sakkunniga intagit sin avvisande ståndpunkt under förebärande, att det torde komma att bereda avsevärda svårigheter att finna ett så stort antal lämpliga jordbruk, att effekten av åtgärden finge någon verklig betydelse ur arbetslöshetssynpunkt. Det antagande, som låge till grund för nämnda ståndpunkttagande, torde få ställas i belysning av jordbrukens antal och storlek. Vid jordbruksräkningen år 1927 befanns, att hela antalet jordbruk inom landet uppgick till 427,152, som fördelade sig på följande storleksklasser efter åkerarealen.

Mindre jordbruk (småbruk).

Under 1 hektar	56,122
Om 1—2 »	63,635
» 2—5 »	117,678
» 5—10 »	94,533
	<hr/>
	S:a 331,968

Medelstora jordbruk.

Om 10—20 hektar	59,593
» 20—30 »	17,114
» 30—50 »	10,813
	<hr/>
	S:a 87,520

Större jordbruk.

Om 50—100 hektar	5,195
Över 100 »	2,469
	S:a 7,664

Om också blott en ringa procent av jordbruken kunde anses för ändamålet lämpliga, så torde verksamheten icke på grund härav kunna fränkännas en verklig betydelse såsom ett medel att avhjälpa ungdomsarbetslösheten. En annan förmodan innebure ett oberättigat underkännande av landets hundratu-sentals småbrukare. För den arbetslösa ungdomens sysselsättande torde icke behöva ställas större krav på jordbrukens skötsel, än som i allmänhet vore förhållandet hos jordbrukare, där en stor del av landsbygdens ungdom växte upp. Till jämförelse kunde omnämnas, att de sakkunnigas förslag räknade med sysselsättning av unga arbetslösa till ett antal av 8,000 genom kurs-verksamhet, 3,000 i statliga och 2,000 i kommunala arbetsläger samt 2,000 vid ungdomsreservarbeten.

Såvitt egnahemsstyrelsen kunnat finna, mötte de egentliga svårigheterna för en omfattande jordbruksanställning av arbetslös ungdom i att vinna jordbrukarnas och trädgårdsägarnas medverkan, enär de ungas arbetstillskott torde allmänt anses ej uppväga kostnaderna och besvären för omhändertagandet. Egnahemsstyrelsen tänkte sig nämligen, att jordbrukaren skulle hålla kost och logi ävensom möjligen ombesörja tvätt, medan kontantersättning skulle utgå av statsmedel direkt till den anställde. Den förutsättningen, att åtskilliga jordbrukare i socialt intresse och medborgerlig ansvarskänsla skulle ställa sig välvilliga i samhällskampen mot arbetslöshetens fördärvbringande utbredning bland ungdomen, torde dock kunna påräknas i betydande grad. Framhållas kunde vidare, att det närmast torde vara otillräckligheten av kontanta inkomster för jordbrukarna, som icke tilläte anlita det av nödig lejd arbetskraft. Särskilt bland det stora antalet jordbruk med 5—15 hektar åkerjord torde därför i regel lönearbetare helt saknas och innehavarens familjemedlemmar nödgas bära en över hövan stor arbetsbörd. I månget småbrukarhushåll, där det bleve möjligt att få tillgodogöra sig arbetshjälp utan kontantutlägg, kunde tillika de unga erfarå nyttan och glädjen av uppskattat arbete. Åtskilliga ynglingar torde härigenom få osökt tillfälle pröva sina förutsättningar för jordbruks drivande. För dem kunde deltagande i kursverksamhet, som de sakkunniga föresloge, därefter tillgodogöras mera målmedvetet och en framkomlig väg till att bliva egna jordbrukare öppna sig. Icke minst värdefullt vore det, att de unga kunde erhålla behövlig personlig handledning av jordbrukare, vilka själva deltog i alla förekommande arbeten inom lantbruket och dess binaeringar. Hänsynen till de arbetslösas bästa torde under förevarande omständigheter få vara utslagsgivande, så att varje tillfälle tillvaratoges för deras upptagande i en samhällshjälp, som syntes erbjuda utsikter att varaktigt och lyckligt införliva det uppväxande släktet i folkgemenskapen. Om tillika härigenom invandringen från landsbygden till industrisamhällena och städerna hejdades och i någon mån förbyttes i sin motsats, vidgades betydelsen därav. —

Mot bakgrunden av de samhällsvådliga verkningarna av en understödstagande och sysslös ungdomsgrupp och om mänskligt framåtskridande finge anses vara betingat av lyckliga samfundsförhållanden, ville egnahemsstyrelsen med skärpa betona, att det framstode såsom en allt mera trängande angelägenhet, att statsmakternas strävanden och uppoffringar icke stannade vid tillfälliga anstalter mot arbetslösheten; fara vore att tiden försattes för vidtagande av ofrånkomliga och genomgripande åtgärder i syfte att avhjälpa grundbetingelserna för densamma, enkannerligen ungdomsarbetslösheten. Det kunde icke vara med en god samhällsordning förenligt att i landet funnes en mängd arbetsuppgifter och ett stort överskott av varor, icke minst livsmedel, medan samtidigt en omfattande befolkningsgrupp skulle vara utestängd från möjligheten att genom eget arbete tillgodogöra sig dessa till sin och samhällets välgång.

Egnahemsstyrelsen övergick härefter till frågan om den praktiska utformningen av en hjälpverksamhet, som ovan förordats. Härvid hade ifrågasatts en anordning enligt i huvudsak följande linjer.

Arbetslösa liksom innehavare av jordbruk eller trädgårdsbruk, som ville komma i fråga, hade att göra anmälan därom till hemkommunens arbetslöshetskommitté eller, där sådan icke vore utsedd, till kommunalnämnden eller annat motsvarande kommunalorgan, som jämväl borde av eget initiativ verka för utplaceringen. Såväl arbetssökandens som jordbrukarens lämplighet prövades efter undersökningar därom. I första hand torde såsom mera förtroagna med jordbrukets förhållanden uttagas arbetslösa från landsbygden. Dessas ålder borde icke understiga 16 år och ej heller överstiga 25 år vid uttagandet. Måhända borde under första anslagsåret, tills någon större erfarenhet vunnits, företrädesvis jordbruk utan lönearbetare tagas i anspråk. Arbetsgivare, som vanligen anlitate annans arbetskraft, torde, där ifrågasatta begränsning icke ansåges erforderlig, förbinda sig att under anställningstiden icke inskränka den lejda arbetskraften. Anställningskontrakt skulle upprättas.

Tiden för anställningen torde bestämmas för varje särskilt fall och i regel icke understiga sex månader.

Hänvisningsförfarande borde kunna tillämpas. För den, som utan att giltig orsak kunde anses föreligga slutade före anställningstidens utgång, borde vidare understöd kunna indragas.

Hos arbetsgivaren skulle vederbörande åtnjuta kost och logi ävensom möjligen tvätt, som kunde anses böra ingå i naturaunderhållet. Den kontanta lönen torde sättas till 20 à 30 kronor i månaden — det lägre beloppet till de yngre — vilken avlöning för närvarande i regel utginge till elever vid jordbruket. Den utbetalades av vederbörande kommunalorgan i efterskott månadsvis till den anställde. För att icke hänsynen till kommunens ekonomiska uppoffringar skulle verka hämmande på intresset för arbetsförmedlingen kunde ifrågasättas, om icke bidraget till kontantlönen borde helt utgå av statsmedel.

Vid anställningstidens slut torde tjänstgöringsbetyg enligt fastställt formu-

lär utfärdas av arbetsgivaren. För vinnande av ett likformigt bedömande torde måhända betyget böra godkännas och undertecknas även av det kommunala organ, som handhade verksamheten i den kommun, där jordbruket vore beläget.

Tilläggas borde, att egnahemsstyrelsen på frågans dåvarande ståndpunkt med förestående förslag endast avsett att till behandling upptaga några av de detaljspörsmål, vilka torde uppkomma vid en anordning av förevarande art.

Ett genomförande av förslaget skulle för statsverkets del innebära en årskostnad av högst 360 kronor för varje placerad person. I de sakkunnigas förslag beräknades motsvarande kostnad till 450 kronor vid kursverksamhet, till 900 kronor respektive 700 kronor för arbetsläger i statlig eller kommunal regi samt till 1,125 kronor resp. 825 kronor vid statligt eller kommunalt ungdomsreservarbete. I den mån jordbruksanställning kunde beredas, komme sålunda statens uppoffringar att avsevärt minska gentemot övriga föreslagna hjälpformer. De sakkunniga angåvo statsverkets särskilda kostnader — d. v. s. kostnaderna utöver kommunernas andelar — för ett hjälpsystem, omfattande 15,000 ungdomar, till 10,000,000 kronor; för samma uppoffring skulle enligt egnahemsstyrelsens förslag närmare 30,000 personer eller dubbla antalet kunna omhändertagas, oaktat hela kontantbidraget beräknades utgå av statsmedel.

Det vill synas som här ifrågakarande angelägenhet genom förestående yttrande ställts i sådan belysning, att de i utredningen anförda och i propositionen åberopade farhågorna gentemot de från flera håll framförda uppslagen att i utbildningssyfte sysselsätta unga arbetslösa inom jordbruket torde få anses vederlagda. Skälen för och emot vidtagande åtminstone försöksvis av statliga åtgärder i föreslagen riktning synas starkt överväga för en dylik utvidgning av det hjälpsystem, som upptagits i propositionen. Jag vill härtill erinra om det förhållandet, att ungdomsarbetslösheten är mest framträdande på landsbygden. Naturligt synes därför vara att inrikta ansträngningarna på att vid jordbruket fästa dem, som äro härför lämpliga. Ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt bortfalla betänkligheterna helt och hållet i den mån de egentliga småbruken tagas i anspråk. Efter en sorgfällig prövning från fall till fall torde de kunna i stort sett lämnas ur räkningen jämväl vidkommande andra jordbruk. Till ytterligare garanti mot icke önskvärda följdverkningar i avseende å arbetsmarknadens förhållanden må det ankomma på statens arbetslöshetskommission att öva erforderlig tillsyn jämväl över denna del av hjälpverksamheten. Såsom egnahemsstyrelsen påpekat torde de egentliga svårigheterna för hjälpformens tillgodogörande i stället möta på grund av att jordbrukarna åsamkas olägenheter, som icke anses uppvägda av tillgången till de ungas arbetskraft. Jag vill i samband härmed anmärka, att ifrågakarande spörsmål synes hava av utredningsmännen blivit på grund av bristande kännedom om jordbrukets villkor bedömt från den i avgörande hänseende oriktiga utgångspunkten, att jordbruket härigenom skulle på omvägar beredas stöd från statens sida. Häremot vill jag — såsom nyss antytts

— bestämt påstå, att det icke är fråga om någon form av jordbruksstöd. Tvärtom förutsätter anställning av ynglingar, som här avses, i regel hos vederbörande jordbrukare ett solidaritetsintresse att vilja efter förmåga och omständigheter medverka i samhällsarbetet för arbetslöshetens lindrande bland de uppväxande ungdomarna och för deras utbildning till jordbrukare. Missnöjet bland dem — särskilt på landsbygden, där förespråkare av nya samhällsåskådningar allt mera utbreda sig — med samhällets hittillsvarande anstalter för att främja ungdomens möjligheter att vinna den försörjning, som de äldre synes dem hava med mindre ansträngningar uppnått, torde mana till att icke låta överdrivna farhågor äventyra en hjälpform, som rätt praktiserad måhända är den som innesluter den starkaste kraften att verka i avsedd riktning under jämförelsevis ringa ekonomiska uppoffringar från det allmännas sida.

Med stöd av det anförda får jag härmed föreslå riksdagen

att i blivande hjälpsystem för ungdomsarbetslöshetens avhjälpande upptaga en anordning för de ungas sysselsättande vid jordbruket i överensstämmelse med här ovan uppdragna riktlinjer.

Stockholm den 1 maj 1934.

Nils Gabrielsson.